

Grudzień, Nr 12/2024 (265)

Informator parafialny

Parafii Ewangelicko-Augsburskiej
w Słupsku

*Powstań, zajaśnij, gdyż zjawiała się światłość,
a chwała Pańska rozblęła nad tobą.*

Iz 60,1

Parafia Ewangelicko-Augsburska w Słupsku

ul. Krzywa 1, 76-200 Słupsk

Kontakt: slupsk@luteranie.pl

tel.: 00 48 (0) 59 842 25 77

Nr konta: PL **2516001462181683686000001**

KOD SWIFT: PPABPLPK

Duchowny:

Proboszcz: ks. Wojciech Froehlich

e-mail: wojciech.froehlich@luteranie.pl

tel. 00 48 59 842 25 77, kom. 605 556 749

Adresy kościołów i kaplic:

Kościół Świętego Krzyża: Słupsk ul. Słowackiego 40

Kaplica w Lęborku: Lębork, ul. Wojska Polskiego 47

Strony internetowe:

www.slupsk.luteranie.pl • www.luteranie.pl

Zdjęcie na okładce: Arkadiusz Hofman

Korekta: Anna Froehlich

Słowo duszpasterza

Powstań, zajaśnij,
gdyż zjawiła się światłość,
a chwała Pańska rozbrzysła nad tobą.
Iz 60,1

ks. Wojciech Froehlich
proboszcz

Drodzy w Chrystusie!

Oddajemy do Waszych rąk ostatni numer Informatora Parafialnego w tym roku co oznacza, że rozpoczynając Advent wchodzimy w kolejny rok kościelny. Wraz z pierwszą i kolejnymi świecami zapalonymi na adwentowym wieńcu przybywać będzie światła w czasie tych krótkich i mrocznych grudniowych dni. W Boże Narodzenie mówić będziemy o prawdziwej Światłości, która rozświetla ciemności naszego życia. Każdego roku przypominamy o tym zbawiennym wydarzeniu, jakim było wcielenie Boga i przebywanie Chrystusa na ziemi. To dla każdego wierzącego wielka radość, że Bóg - doskonały, wszechmocny i potężny Stwórca objawia się światu i daje poznać człowiekowi jako pełen łaski i miłości Ojciec, który poświęca dla człowieka swoją boskość i przychodzi na świat jako doskonały człowiek. Tym gestem pojednuje ze sobą

-Bogiem - człowieka i wlewa w jego życie światło nadziei, radość życia i ciepło Bożej bliskości.

Bóg dając nam radość przeżywania Bożego Narodzenia jako realizacji izajaszowego prorocstwa o Światłości, która przychodzi na świat, wyposaża nas w nieoceniony dar Dobrej Nowiny, z którym wysyła nas na drogi naszego życia, abyśmy nieśli ją ludziom, by każdy miał szansę usłyszeć o Bogu, który jest Miłością.

Drodzy, dziękuję Wam wszystkim za kolejny rok Waszej obecności w Parafii, za wszelką służbę i zaangażowanie za branie odpowiedzialności za naszą Wspólnotę, także tej materialnej, za ofiarność, ale przede wszystkim za świadectwo wiary, bez którego nie byłoby możliwe być wiarygodnym Kościołem.

Niech dobry Bóg Was błogosławi!

Z modlitwą
Wasz Duszpasterz

Radosne oczekiwanie i radość z przyjścia.

ks. Wojciech Froehlich

Proboszcz

Radujcie się w Panu zawsze; powtarzam, radujcie się. (5) Skromność wasza niech będzie znana wszystkim ludziom: Pan jest blisko. (6) Nie troszczcie się o nic, ale we wszystkim w modlitwie i błaganiach z dziękczynieniem powierzcie prośby wasze Bogu. (7) A pokój Boży, który przewyższa wszelki rozum, strzec będzie serc waszych i myśli waszych w Chrystusie Jezusie.

Flp 4,4-7

Drodzy w Chrystusie!

Radość to piękne uczucie! Lubimy je, lubimy go doświadczać, ale myślę że lubimy także komuś sprawiać radość. Tak pięknie mówimy o tych zbliżających się świętach, że są, albo powinny być świętami radosnymi, życzymy sobie wzajemnie „radosnych świąt”, ale czy zastanawialiśmy się tak głębiej co zawieramy w tych życzeniach mówiąc „radosnych”. Radosnych to znaczy nie smutnych, nie samotnych, nie bez nadziei, nie w cho-

robie, nie w cierpieniu, ale w dobrym samopoczuciu, w zdrowiu, z rodziną, tą najbliższą i tą dalszą, z przyjaciółmi, przy zastawionym stole. To wszystko sprawia, że święta są „radosne”. Tak, to sprawia, że czujemy się radosnymi, że czujemy się potrzebnymi, że mamy dla kogo żyć, że mamy dla kogo się starać, że naszą radość możemy przekazywać i dzielić się nią z innymi. Do tego wszystkiego śpiew kolęd, oczekiwanie na prezenty, dekoracje rozjaśniające mroki grudniowych wieczorów. To wszystko tworzy atmosferę zbliżających się świąt Bożego Narodzenia. Myślę, że Bóg lubi kiedy ludzie się cieszą, kiedy wypełniają swoje życie radością. Zanim jednak przeżywać będziemy radość Świąt skupiamy nasze myśli wokół radosnego oczekiwania na

przyjście Zbawiciela.

Adwent to czas pokuty i refleksji, ale także czas dostrzegania Bożej ingerencji w historię człowieka. Każdy z nas przeżywa adwent bardzo indywidualnie. Czasami wiążemy czas adwentu z różnymi postanowieniami, wyrzeczeniami. Czasami jest on preludium do Bożego Narodzenia, które wprowadza szczególną atmosferę i buduje nastrój Świąt.

Dzisiaj słowa Apostoła Pawła zwracają naszą uwagę na to, co powinno stanowić naszą życiową radość - radość w Panu, w Panu, który jest blisko, który nadchodzi!

Spójrzmy jeszcze raz na naszą przedświąteczną radość, na wszystko to, o czym mówimy w naszych życzeniach wypowiadając owe „radosnych Świąt” i spójrzmy na postawę Chrystusa, który ludzkie życie czynił lepszym. Tego lepszego życia doświadczali ci, o których czytamy na kartach Ewangelii. On pocieszał zasmuconych jak np. Marię Magdalenę, która - wg ewangelisty Jana - weszła do pustego grobu i płakała bo nie zo-

baczyła tam ciała Jezusa, a Jezus o którym ona myślała że to ogrodnik, powiedział do niej „Niewiasto! Czemu płaczesz i kogo szukasz?” a na sławo Jezusa: „Mario!” z jej oblicza zniknął smutek, bo doświadczyła spotkania ze zmartwychwstałym Chrystusem. Tak więc spotkanie z Jezusem, jest wystraszającym powodem do bycia radosnymi. Czy jednak nie kłóci się to z niektórymi sytuacjami w jakich się znajdujemy, my sami, czy ludzie wokół nas? Czy np. sytuacja wojenna w Ukrainie czy w Palestynie nie jest powodem do tego aby zwątpić, aby dać sobie spokój z mówieniem o Bogu, który jest Miłością? Czy tam gdziekolwiek widać powody do radości? Kiedyś, na początku

działań wojennych w Ukrainie, otrzymałem krótki film od mojego przyjaciela, na którym pewien ksiądz z Ukrainy dziękuje mu za pomoc w zakupieniu generatora prądu, dzięki czemu mogli odprawić nabożeństwa bo w mieście prąd został odcięty. Można powiedzieć, że otrzymali szczególny dar światła aby móc mówić o Światłości i dowód na

to, że Bóg działa. On działa przez ludzi, którzy rozumieją co oznacza Boża miłość i jak z tej miłości czynić użytek!

Myślę, że na tym właśnie polega nasze adwentowe świadectwo, że jesteśmy i chcemy być światłością dla innych, na co dzień, ale także w zupełnie nieoczywistych sytuacjach.

Chrystus żyjąc na ziemi zawsze był otoczony ludźmi i choć w kluczowych momentach był sam, to wędrując po Galilei zawsze otaczały go tłumy. Można powiedzieć, że nikt wśród tych, którzy przybywali do Jezusa nie mógł, w Jego obecności, czuć się samotnym. Jezus mówi o tym wyraźnie w słowach dotyczących jego prawdziwej rodziny: „Ktokolwiek czyni wolę Bożą, ten jest moim bratem i siostrą i matką.” W ten sposób Jezus zakreśla bardzo duży krąg bliskich sobie osób, zaprasza nas do swojej rodziny, dlatego przez sakrament Chrztu jesteśmy włączeni do Kościoła, wszczępieni w Chrystusa i dzięki temu świadomi tego, co niesie ze sobą słowo o nadziei i pokoju.

Narodzenie Chrystusa, czyli inkarnacja Syna Bożego, której pamiętkę będziemy niebawem obchodzić, jest wypełnieniem Bożej obietnicy zapowiedzianej przez proroka Izajasza o

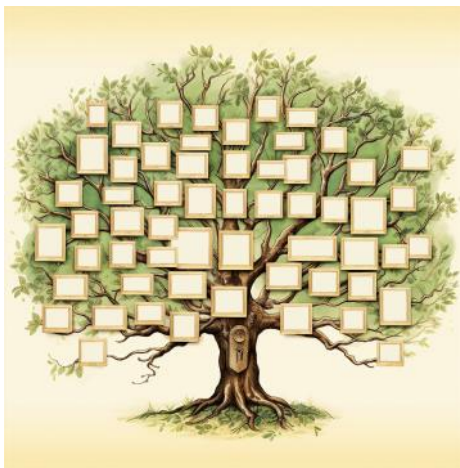
przyjściu na świat sługi Pana i jak ewangelista Mateusz mówi: *A w imieniu jego narody pokładać będą nadzieję* Mat 12,21.

Nasza chrześcijańska nadzieja, której życzymy sobie na Święta, jest zatem tą, która zawiera się w ofierze Jezusa Chrystusa i w naszej wierze w to, że była ona niezbędną do tego, abyśmy mogli być zbawieni.

Składając więc sobie życzenia radosnych Świąt, zawieramy w tych słowach wszystko to, co tak naprawdę daje nam Jezus Chrystus przez swoje przyjście na świat. On chce nam przede wszystkim błogosławić i hojnie obdarowywać nas wszystkimi tymi darami, o których mówiliśmy.

Życząc więc „Radosnych Świąt” życzymy przede wszystkim tego, aby owa radość wypływała ze świadomości bliskości Chrystusa w życiu, ale także ze świadomości rychłego powtórnego przyjścia Chrystusa na ziemię. Tę radość powinniśmy przeżywać także w modlitewnym skupieniu, do którego zachęca nas apostoł Paweł.

Niech pokój Chrystusowy, wypełni czas adwentu i wprowadzi nas w czas radowania się z objawienia Boga w Jezusie Chrystusie. Amen.

PRAWDZIWA ŚWIATŁOŚĆ PRZY SZŁA NA ŚWIAT!

BŁOGOŚLAWIONEGO CZASU ADWENTU
I ŚWIAT BOŻEGO NARODZENIA

ŻYCZA
Ks. WOJCIECH, ANNA,
JONATAN I BENIAMIN
FROELICH

grudzień 2024

eŚpiewnik Aplikacja mobilna

Download on the
App Store

POBIERZ Z
Google Play

**EWANGELICKIE POMORZE
MIEJSCA I LUDZIE**

Słupsk i Pomorze Środkowe, to obszar, którego mieszkańcy są przywiązani do przestrzegania prawd biblijnych, ale i otwarci na nowinki religijne. Początki Reformacji na terenie miasta datuje się na 1517 r., kiedy to doszło do poważnego sporu z miejscowym duchowieństwem w sprawach podatkowych. Szerzenie podglądów Lutra zaowocowało przyjęciem luteranizmu przez słupszczan w 1525 r.

Po oficjalnym wprowadzeniu Reformacji Słupsk stał się miejscem pierwszej wizytacji kościelnej kierowanej przez J. Bugenhagena. Tutaj też siedzibę miała jedna z trzech superintendentur generalnych Pomorza.

Wiek XVIII obrodził aktywnością pietystów, którzy stworzyli jeden z najaktywniejszych na Pomorzu ośrodków tego ruchu. Istotną rolę w ruchu pietystycznym odgrywali duszpasterze z powiatu słupskiego. Jeden z nich P. Schimansky był herrnhutystą.

W XIX w. przychyłność mieszkańców wobec nowinek religijnych oraz silne przywiązanie do prawd biblijnych, pozwoliły na działalność na tym terenie postaci znaczących w dziewiętnastowiecznym przebudzeniu religijnym, takich jak filozof F. Schlegelmacher, czy kompozytor G. Knak.

W latach trzydziestych i czterdziestych XX w. na terenie Pomorza Środkowego w Kościele ewangelickim ścierały się wpływy faszystów i ich przeciwników. W opozycji wobec biskupów K. Thoma i L. Müllera działało wielu członków Kościoła Wyznającego, w tym m.in. D. Bonhoeffer.

W Informatorze Parafialnym prezentujemy miejsca i osoby ważne dla dziejów pomorskiego ewangelicyzmu.

DYSPUTA I PRZEŁOM RELIGIJNY W SŁUPSKU

Początki luteranizmu w Słupsku

Walther Bartholdy, w pracy „O Stolpa du bist ehrenreich...“. Kulturgeschichtliche Beiträge zur Kirchen- und Stadtgeschichte von Stolp. Zum 600 jährigen Jubelfeste der Stadt und der Marienkirche napisał, że na tablicy w kościele farnym podano rok 1519 jako początek nauczania ewangelickiego. Oznaczałoby to, że Słupsk był pierwszym miastem na Pomorzu, które zetknęło się z nauką ks. dr Marcina Lutra. Informacja ta stoi w sprzeczności z poglądem, że pierwszym ośrodkiem luteranizmu na Pomorzu od jesieni 1520 r. był klasztor premonstratensów (norbertanów) w Białobokach koło Trzebiatowa.

Z całą pewnością idee luteranizmu głosił w Słupsku w 1521 r. białobocki zakonnik ks. Christian Ketelhot (łac. Ketelhut, biogram - IP nr

9/2021), przydzielony do należącego do słupskich norbertanek kościoła św. Mikołaja, gdzie prowadził działal-

Budynek d. kościoła św. Mikołaja (XIX w.)

ność kaznodziejską. Pozyskał do współpracy proboszcza parafii mariackiej ks. Thomasa Hecketa, również promenstratensa z Biłoboków. Obydwaj do lata 1522 r. działali w duchu ewangelickim. Decyzją biskupa 31 sierpnia 1522 r. wraz z nimi odwołani zostali ze Słupska też pozostali norbertanie.

Zainteresowanie nowinkami religijnymi w Słupsku nie ustało. Kolejną czołową postacią został słupszczanin Peter Suawe (biogram - IP nr 10/2022). Studiował m.in. w Wittenberdze, gdzie związał się z Filipem

Melanchtonem, należał też do najbliższych współpracowników Lutra. Jesienią 1521 r. ks. dr Jan Bugenhagen

(biogram - IP nr 9/2021) skierował go do Słupska, gdzie był świadkiem działalności poprzedników oraz ich kontynuatorem. Początkowo rozwijał działalność konspiracyjną. Słuchaczami byli nauczyciele szkoły łacińskiej. Z biegiem czasu krąg ten systematycznie powiększał się. W 1524 r. został aresztowany, po odzyskaniu wolności musiał opuścić miasto.

W tym samym roku działalność na terenie Słupska prowadził słupszczanin Lorenz (Laurentiusz) Morgestern, skierowany następnie przez ks. dr Marcina Lutra do Prus Wschodnich, gdzie był pastorem i archiprezbiterem w Królewcu, Prabutach i Pasłęku.

Dysputa religijna

Najważniejsze wydarzenia społeczne w Słupsku o charakterze religijnym nastąpiły w latach 1524-25. Luteranski kaznodzieja ks. dr Jan Amandi (łac. Amandus, biogram - IP nr 12/2021) prawdopodobnie w dniu 24 grudnia 1524 r. wezwał duchownych katolickich ze Słupska i okolicy na publiczną dysputę. J. Amandi od listopada 1523 r. do października 1524 r. przebywał w Królewcu. Miał opinię utalentowanego kaznodziei, z łatwością inspirował tłumy, wiosną 1524 r. doprowadził do szturm na królewiecki klasztor franciszkański, następnie krótko przebywał w Gdańsku, który musiał opuścić z uwagi na swoje radykalne poglądy. 26 listopada 1524 r. przybył do miasta nad Słupią. Dość szybko poznał nastroje panujące w Słupsku, zdążył się przekonać, że przeważająca część mieszczan, to zwolennicy nowego wyznania. Byli nawet tacy, którzy gotowi byli poświęcić życie w jego obronie.

J. Amandi oświadczył, że w razie porażki podczas dysputy pozwoli się spalić na ustawionym na rynku stosie. Wiść o tym rozniosła się błyskawicznie. Słupszczanie gromadnie przybyli na plac przed ratuszem, gdzie dysputa odbyła się w jeden z trzech dni świąt bożonarodzeniowych (25, 26 lub 27 grudnia 1524 r.). Pojawili się zarówno zwolennicy, jak i przeciwnicy luteranizmu.

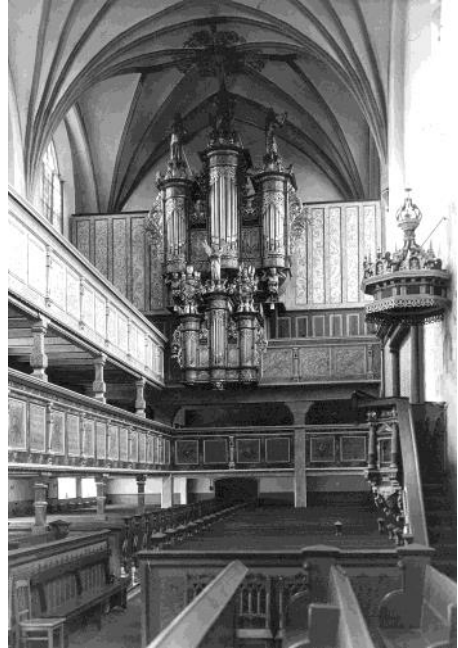
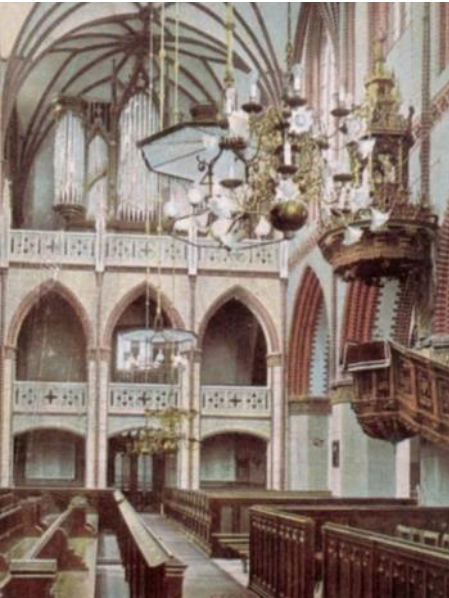
Dla wielu była to okazja do taniej rozrywki z interesującym finałem. J. Amandi był jednak pewny swych ra-

cji, tym bardziej, że jego przeciwnikami w dyspacie mieli być słabo wykształceni księża i zakonnicy. Jak można było przewidzieć wytrawny demagog i dobry mówca nie znalazł w dyspacie godnych siebie przeciwników. Część księży w ogóle nie przybyła, a ci którzy byli obecni przyznali, że wiele zła wkrađło się do Kościoła, jednak oni czuli się bezsilni, aby naprawić sytuację. Wówczas radni przysłuchujący się dyspacie na rynku mieli zaproponować kapłanom katolickim porzucenie stanu duchownego i obranie sobie innego sposobu życia.

Zgromadzony tłum, podniecony dyskusją i oburzony złem, jakie szerzyło się w Kościele, potwierdzonym przez samych księży, wtargnął do pobliskiego kościoła Mariackiego. W miejskiej farze zniszczono ołtarz oraz

usunięto obrazy i figury świętych. Następnie udano się do klasztoru dominikanów, gdzie obrabowano między innymi skarbiec i również usunięto obrazy oraz figury. W czasie tych

Wnętrze kościoła Mariackiego z „ewangelickim” układem ławek (przed 1945)

Wnętrze kościoła zamkowego z „ewangelickim” układem ławek (przed 1945)

zająć poturbowano zakonników, wielu z nich uciekło na pola, inni ratowali się przepływając Słupię. Na terenie zabudowań klasztornych i w ich otoczeniu doszło do krwawej bijatyki, w wyniku której sporo osób poniosło śmierć, część została strатовana. Bijatyka odbywała się równolegle z rabunkiem i pożarem kościoła oraz zabudowań klasztornych, stąd duża liczba poparzonych i szukających ratunku w stawie. W czasie tumultu kościół został obrabowany i spalony.

W wyniku tych wydarzeń obalono dotychczasową Radę Miejską i powołano 24-osobowy Komitet Obywatelski, który był przedstawicielem opozycji mieszczańskiej, tj. średniego stanu, reprezentującego głównie mistrzów rzemieślniczych i średnie kupiectwo.

Słupskie wydarzenia były jedynym poważnym i krwawym incydem związanym z Reformacją na wschód od Odry i położyły kres działalności klasztoru dominikanów.

Następstwa dysputy, legalizacja luteranizmu

Ks. dr Jan Amandi po opuszczeniu Słupska udał się do Szczecina, gdzie późnym latem 1525 r. kontynuował rewolucyjną działalność kaznodziejską, przez co naraził się duchowieństwu i Radzie Miejskiej. W styczniu 1526 r. wyjechał do Wittenbergi na spotkanie z Marcinem Lutrem. Wracając do Szczecina, został aresztowany i osadzony na dwa lata w Gartz nad Odrą. W 1528 r. odzyskał wolność i został superintendentem Synodu w Goslarze.

Pomorski książę Jerzy I przybył do Słupska 11 listopada 1525 r., aby grun-

townie rozpoznać uwarunkowania konfliktu i rozstrzygnąć go na miejscu. 25 listopada 1525 r. wydał dokument, który regulował sprawy między władcą a miastem oraz wewnętrzne miasta, będące przedmiotem sporów i konfliktów.

Sprawy kościelne okazały się najistotniejsze i mandat rozstrzygał jako pierwsze, po nałożeniu na miasto grzywny za „nieposłuszeństwo”. Książę zdecydował, że miasto miało odbudować zniszczone kościoły i przywrócić ich wystrój oraz zezwalał na wybór jednego kaznodziei luteranckiego, nauczającego „bez wymysłów i plotek”. Dla rozwoju luteranizmu decyzja ta miała podstawowe znaczenie.

Książę zniósł Komitet Obywatelski oraz przekazał pełnię władzy starej Radzie Miejskiej, wydając jednak długi szereg przepisów mających na celu jej demokratyzację, usprawnienie działalności, poddanie kontroli ze strony wspólnoty i zwiększenie efek-

Ewangelicka Fundacja Szlachetnych Panien, d. klasztor norbertanek (przed 1945)

tywności zarządzania. Słupscy zwoleńnicy luteranizmu z przyznanego prawa natychmiast skorzystali i jeszcze w 1525 r. wybrali na swego proboszcza ks. Jakoba Hogensee.

Od 1525 r. Słupsk był formalnie miastem dwuwyznaniowym. To stało przed jego mieszkańcami nowe wyzwania. Działalność katolicka skupiała się jedynie wokół wymierającego Klasztoru norbertanek. W jego miejsce powołano ewangelicki konwent - Fundację Szlachetnych Panien dla 8 kobiet z rodzin szlacheckich i jednej ze stanu mieszczańskiego. Fundacja działała do 1945 roku, członkinie Konwentu zajmowały się m.in. prowadzeniem lekcji gry na fortepianie, nauki języków obcych, opiekowały się ogrodem i domem starców.

Akt z 25 listopada stał się podstawą prawną formalnego zawiązania miejskiej parafii luteranńskiej przy kościele Mariackim ze stałym proboszczem. Prawo korzystania z kościoła Mariackiego pozostawiono także katolikom. Ks. Jakob Hogensee pochodził z Prus Książęcych. Studiował w Wittenberdze, gdzie zdobył stopień magistra i związał się z Melanchtonem i Lutrem. Legalnym kaznodzieją luteraniskim nad Słupią został po 25 XI 1525 r. Odtąd do 1535 r. utrzymywał rodzinę ze składek swych zborowników w wysokości 20 guldenów rocznie. Historiografia pomorska sławi jego postać oraz rozważną, planową, spokojną i ofiarną działalność kaznodziejską i duszpasterską. Miał możliwość przejścia do Rygi, Królewca i Koło-

brzegu, a nawet na dwór saski do Drezna, z czego nie skorzystał.

Wprowadzenie Reformacji na Pomorzu

Sejm trzebiatowski decyzją z grudnia 1534 r. proklamował w Księstwie Pomorskim Reformację. Pierwsza na Pomorzu wizytacja państwowo-kościelnej komisji odbyła się w dniach 10-13 stycznia 1535 r. właśnie w Słupsku. Miała ona unormować stosunki kościelne w mieście według zasad Kościoła ewangelickiego

Ewangelicki proboszcz i jego diakon mieli zamieszkać, otrzymać opał i wyżywienie w tzw. proboszczówce, czyli utrzymywanej i położonej na terenie Klasztoru norbertanek plebanii, z której dotąd korzystał katolicki proboszcz i wikariusze, a klasztor miał odpowiednie środki materialne na utrzymanie plebanii. Tenże proboszcz, kapelan i inni członkowie służby kościelnej, a także nauczyciele, syndyk miejski i inni niżsi urzędnicy mieli być wynagradzani w określonej wysokości z nowo utworzonej kasy kościelnej, zarządzanej przez pięcioosobowe kolegium, złożone z dwóch rajców i trzech obywateli. Kasa miała gromadzić środki z dotychczasowych źródeł dochodów wszystkich trzech kościołów słupskich, tj. parafialnego i dwóch klasztornych, przytułków zwanych szpitalami, domów biednych, bractw itd., z ich dóbr lennych, legacji, fundacji, memoriów, pożyczek udzielonych szlachcie i mieszczaństwu itd.

Ostatni słupek proboszcz katolicki Wilhelm von Natzmer sprawował urząd kanonika i kantora kamieńskiego. Nie znamy jego stosunku do rozwijającego się ruchu reformacyjnego. Złożenie przez niego w listopadzie 1539 r. rezygnacji z probostwa słupekskich kościołów: Mariackiego i św. Mikołaja było równoznaczne z ostateczną formalną utratą probostwa słupekskiej fary przez katolików. W 1540 r. Rada Miejska utworzyła przy kościele Mariackim tzw. kolegium pamięci, z którego odtąd miała być finansowana parafia ewangelicka oraz szkoła. Źródłem finansowym kolegium miały być memoria za zmarłych, fundacje duchowne i dochody bractwa kalendowego (wędrowali po domach i śpiewali kolędy) z których proboszcz miał utrzymywać także kapłanów, którzy pozostali przy katolicyzmie. Od 1540 r. ks. J. Hogensee otrzymywał już pensję z dochodów parafii mariackiej, a od 1535 r. był superintendentem generalnym dla tej części Pomorza.

W 1531 r. ks. J. Hogensee kazał umieścić na wszystkich drzwiach kościołów ogłoszenie zawierające objaśnienia głównych tez nauki luteranckiej z wprowadzeniem: *Drodzy Przyjaciele i Panowie. Niech Wam będzie wiadomym, iż wiedzę chrześcijańską posiadają nie tylko księża i zakonnicy. Tak więc te artykuły tutaj razem zebrane przez Pismo Święte, które sam Chrystus ożywił krwią swoją za nas przelaną, na początku chcemy wam ogłosić. Później, o ile to będzie możli-*

we, we wszystkie niedziele wraz z doktorami objaśniać, (...) aby później nikt nie mógł powiedzieć, że prawda nie była mu przedstawiona.

W ten sposób mieszkańcy Słupska przyjęli luteranizm. Było to możliwe jedynie dzięki sytuacji społecznej i politycznej istniejącej w tym czasie na Pomorzu. Wpływ konfliktów społecznych na wydarzenia reformacyjne był niewątpliwie znaczny.

Słupekskie diecezje

W latach 1535-1604 Słupek był siedzibą superintendenta generalnego wschodniej części Księstwa Pomorskiego. Funkcję tę sprawowali kolejno: ks. Jakob Hogensee i ks. David Crolle. Byli bardzo aktywni m.in. w zakresie ordynowania nowych duchownych. Z opracowania H. Freytaga „Ein Stolper Ordiniertenverzeichnis von 1574 bis 1591” wynika, że wprowadzili w urząd duchownego co najmniej 76 pastorów.

W kolejnych latach ukształtowała się lokalna struktura diecezjalna. Nazywana była zamiennie superintendturą, synodem okręgowym, prepozyturą, inspekcją. Synod Słupekski należał do największych w Europie, z tego powodu dzielono go na 3 okręgi (circulusy), a w 1817 r. ostatecznie rozdzielono na trzy diecezje: Synod Słupek Miasto, Synod Słupek Stare Miasto i Synod Kołczygłowy.

Zwierzchnikami słupekskiej diecezji (Synodu Słupek, następnie Synodu Słupek Miasto), superintendentami, prepozytami byli z reguły probosz-

czowie (pierwsi proboszczowie) parafii mariackiej. Jedynie w latach 1817-21 superintendentem był proboszcz z Możdżanowa, a w latach 1894-1904 – proboszcz Wytowna i Machowina. Ostatnia siedziba władz diecezjalnych mieściła się w obszernej kamienicy przy al. Sienkiewicza 3.

Dawna siedziba Diecezji Słupsk Miasto (2024)

Powstałym 22 września 1817 r. Synodem Słupsk Stare Miasto kierowali kolejni proboszczowie słupskiej parafii Piotra. Biuro Superintendury znajdowało się przy ul. Armii Krajowej 22 w jednej z plebanii parafialnych.

Dawna siedziba Diecezji Słupsk Stare Miasto (2021)

W latach 1920-32 w Słupsku przy ul. Drewnianej 4 mieściła się siedziba Superintendenta Diecezji Północno-Wschodniej Kościoła Staroluterńskiego. Funkcję zwierzchnika diecezji sprawował ks. superintendent Alfred Reuter (biogram - IP nr 6-8/2020).

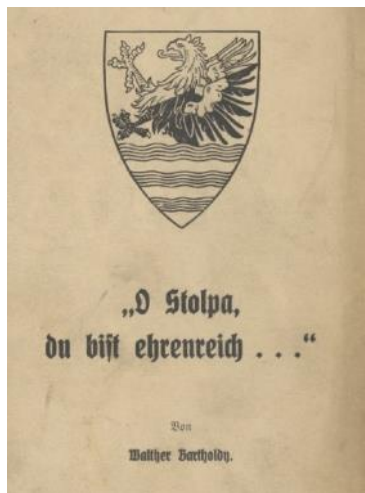

Siedziba Diecezji Kościoła Staroluterńskiego (1 poł. XX w.)

Ks. superintendent Walter Gottfried Michael Bartholdy (*29 IX 1863 Maszewo - † 13 IV 1911 Berlin), duchowny ewangelicki, słupski superintendent; s. Gottfrieda († 11 II 1910 Słupsk) i Emmy Franziski zd. Wittrin († 1891 Berlin), uczeń Progimnazjum w Sławnie, 10 III 1883 matura w Gnieźnie, studia teologiczne w Tybindze i Berlinie; 1 IV 1887 pierwszy egzamin kościelny i 19 IX 1888 drugi egzamin kościelny, obydwaj w Poznaniu; 16 XII 1888 ordynacja w kościele Pawła w Poznaniu, po ordynacji pastor w Margoninie, gdzie doprowadził do wybudowania nowego kościoła; następnie wiejski pastor

w Stolpe (Brandenburgia); 3 VII 1889 ślub z Anną Louise (Annelly) zd. Felmy (*13 XI 1870 Alt Reetz - † 21 XII 1933), dzieci: Gottfried Konrad Wilhelm (*8 VI 1890 Margonin - † 31 XII 1947) – oficer Marynarki Wojennej, dowódca U-Boota w I i II wojnie światowej, Hildegard Emma Louise (*16 V 1896 Stolpe), Martin Franz Erich (*8 XI 1902 Słupsk); 21 VII 1895 próbne kazanie w kościele Mariackim w Słupsku, 3 VII 1896 drugi proboszcz i archidiakon Parafii Mariackiej w Słupsku; po śmierci I proboszcza ks. Antona Frederici († 9 X 1897) od 14 X 1897 zajął jego miejsce; po śmierci superintendenta Hentschela († 1904)

został od 28 XII 1904 zwierzchnikiem Synodu Słupsk Miasto; 1910 autor książki „O Stolpa du bist ehrenreich” wydanej z okazji 600-lecia Słupska; zmarł w berlińskim szpitalu.

Ks. superintendent Theodor Friedrich Riemer

(*15 VII 1842 Marszewo k. Goleniowa - † 8 V 1892 Słupsk), duchowny

ewangelicki, syn nauczyciela Johanna Wilhelma i Wilhelminy zd. Schulz; 1856-64 uczęszczał do Marienstiftsgymnasium w Szczecinie, gdzie ukończył Kolegium Jageteusel, studia teologiczne na uniwersytetach: 1864/65 Halle i 1865-67 Greifswald; XI 1867 pierwszy egzamin kościelny, 1 V 1868 – poł. 1869 nauka w lutezańskim seminarium duchownym w Golęcinie, ob. dzielnicy Szczecina, VIII 1869 drugi egzamin kościelny, 7 IV 1870 wikariusz w Golchen (Vorpommern), od 1 X w Michaelsdorfie (Vorpommern), od X 1873 wikariusz w Łosośnicy, 1 VII 1877 proboszcz Łubowa; 27 VIII 1881 wygrał wakans (konkurs) na I proboszcza Parafii Mariackiej, ogłoszony przez magistrat Słupska, 10 III 1882 zatwierdzenie wyboru przez Konsystorz, 24 IV wprowadzenia w urząd dokonał ks. Karl Johannes Kloss, Superintendent Synodu Słupsk Stare Miasto, 1 VII 1882 wprowadzenie w urząd Superintendenta Synodu Słupsk Miasto przez ks. Alberta Sigismunda Jaspisa, Superintendenta Generalnego Kościoła Ewangelicko-Unijnego Prowincji Pomorskiej, równocześnie otrzymał etat kapelana garnizonowego i został okręgowym inspektorem szkolnym nad szkołami w Synodzie; współpracował z gazetami kościelnymi i lokalnymi, głównie w tematyce religijnej, 1872 opublikował zbiór kazań; żona 1 X 1870 Marie Juliane Mathilde Bartelt, córka Augusta, kupca z Goleniowa.

Jan Wild

Dla całej rodziny!

KIERMASZ ADWENTOWY

W każdą niedzielę Adwentu po nabożeństwie

Niedziele
1-22.12.2024

11:30
stoisko w kościele

Środki zebrane na kiermaszu
przeznaczone zostaną na cele
diakonijne i pracę wśród kobiet

O tym, co za nami

Nabożeństwo i reformacyjna herbata

31 października to ważne święto dla wszystkich ewangelików. Jak zawsze w naszej Parafii odbyło się reformacyjne nabożeństwo po którym chętni udali się do Herbaciarni w Spichlerzu Richtera na reformacyjną herbatę. Grupie Kobiety w Akcji dziękujemy za przygotowanie ciastek z motywem Róży Lutra, które były roz-

dawane przy wyjściu z kościoła.

Sola Scriptura

Parafialny (pierwszy) etap Ogólnopolskiego konkursu Biblijnego Sola Scriptura odbył się 6 listopada w Słupskim Centrum Diakonii i Dialogu. Do konkursu przystąpiły 4 osoby, spośród których trzy zostały zakwalifikowane do kolejnego (diecezjalnego) etapu konkursu. Tematem tegorocznego Kon-

kursu są starotestamentowe postaci Eliasza, Elizeusza i Amosa. Gratulujemy Beniaminowi, Sebastianowi i Jonatanowi i życzymy determinacji w dalszych przygotowaniach.

Prezent pod Choinkę '24

Zakończona została akcja charytatywna skierowana do dzieci z Ukrainy, Białorusi, Rumunii oraz poszkodowanych w powodzi na Dolnym Śląsku. W ramach akcji

udało się nam z pomocą NSP7, SP1, SP Włynkówko, SP Główny, przygotować 73 prezenty. Wszystkie prezenty zostały sprawdzone pod względem dat ważności słodyczy, produktów niedozwolonych oraz rzeczy i zabawek używanych. Serdecznie dziękujemy za zaangażowanie się w akcję, pomoc w przeglądaniu i pakowaniu oraz ofiary pieniężne.

Synod Diecezjalny

W Bydgoszczy, 16 listopada, odbyła się IV sesja VII Synodu Diecezji Pomorsko-Wielkopolskiej. Tematem głównym Synodu była służba diakonijna, która jest integralną częścią świadectwa Kościoła. Biblijnym wprowadzeniem do tematu było kazanie, które podczas nabożeństwa wygłosił dyrektor Diakonii Pomorsko-Wielkopolskiej ks. W. Froehlich. W ramach części warsztatowej dyrektor generalna Diakonii Polskiej Wanda Falk w prezentacji przedstawiała zarys historyczny oraz działania Diakonii Polskiej, następnie w trzech

grupach synodałowie zajmowali się trzema obszarami związanymi z aktywnościami diakonijnymi w parafiach: wolontariat, projekty i zadania diakonijne w parafiach. Każda parafia otrzymała od Diakonii Polskiej w prezencie ciśnieniomierz, który jest na wyposażeniu kościoła. W Synodzie uczestniczyły delegatki z PEA w Słupsku: Anna Szubert i Joanna Bańska.

Chrzest Julii i Wiktorii

W przedostatnią niedzielę roku kościelnego (17.11) podczas nabożeń-

stwa Julia (l.6) i Wiktor (l.7) przyjęły sakrament Chrztu Świętego. W tym radosnym wydarzeniu towarzyszyli im rodzice i rodzice chrzestni oraz cała wspólnota naszej parafii. Życzymy naszym młodym parafiankom wiele Bożego błogosławieństwa na drodze poznawania Pana Boga, a rodzicom i chrzestnym radości w prowadzeniu i wspieraniu ich w tej wędrówce.

Diecezjalny Zjazd Młodzieży

W Bydgoszczy w dniach 21-23 listopada odbył się doroczny diecezjalny zjazd młodzieży. W programie DZM oprócz spotkania ze Słowem podczas seminarium i nabożeństwa odbyły

się warsztaty z gier planszowych, sadzenie drzew na placu kościelnym, warsztaty z miksowania muzyki oraz spacer po Jarmarku Świątecznym na starym mieście w Bydgoszczy. Nie zabrakło czasu na turniej tenisa stołowego i „nocne młodzieży rozmowy”. Zjazdy młodzieżowe są nie tylko okazją do pożytecznego spędzenia czasu ale dają także młodzieży możliwość poznania współwyznawców z innych parafii. W tym roku z oferty DZM skorzystały dwie osoby z naszej grupy confirmacyjno-młodzieżowej.

Zachęcamy do nabycia nowości wydawniczej - zbioru kazań, rozważań i wykładów

Bp dr. Adriana Korczago

biskupa Diecezji Cieszyńskiej oraz wykładowcy teologii praktycznej w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie.

Książkę można nabyć w kościele w cenie 60 zł.

Humor z befką

Pan Krause, niekoniecznie perła w swojej parafii, puka do drzwi nieba. Piotr otwiera i mówi: *Czego Pan tutaj szuka?* Pan Krause domaga się wpuszczenia do nieba. Piotr sięga po grubą księgę, długo przewraca stronę za stroną i w końcu mówi: *Nie ma Pana w tej księdze, dlatego niestety nie mogę Pana wpuścić do nieba.*

Pan Krause nie jest z tego faktu zadowolony, więc mówi do Piotra, żeby jeszcze raz dokładnie sprawdził. Niestety efekt nadal jest negatywny. Piotr mówi: *Nie mogę Pana wpuścić, ponieważ w mojej księdze nie ma żadnej wzmianki o tym, że zrobił Pan cokolwiek dobrego.*

Pan Krause nie zgadza się i mówi: *jestem dobrym chrześcijaninem, przez całe życie płaciłem podatek kościelny, więc mam prawo do wejścia do nieba.*

Piotra opuściła dotychczasowa pewność i mówi do Pana Krause: *Proszę tu chwilę poczekać, porozmawiam z szefem.*

Wkrótce Piotr wraca i mówi: *Panie Krause, Pański przypadek został wyjaśniony. Otrzyma Pan zwrot pieniędzy!"*

***

Młoda zakonnica przychodzi do piekarni i skarży się, że sprzedano jej spleśniały chleb.

Piekarz broni się i mówi: *Droga Siostrze, chce mnie siostra uczyć jak się piecze chleb? Ja piekłem chleb jak Siostry jeszcze na świecie nie było!*

No pięknie - odpowiada zakonnica - ale dlaczego w takim razie sprzedaje go Pan dopiero teraz?!

Wybrał: ks. W. Froehlich

Świeca

która tworzy polską Wigilię

XXV edycja Wigilijnego Dzieła Pomocy Dzieciom

Zapal wigilijną świecę i wesprzyj
ekumeniczną akcją Caritas, Diakonii i Eleos

Diakonia Polska, nr konta
78 1240 1037 1111 0000 0693 1384

Chen Wangyang Michał Lasoń Natalia Markina

ŚWIĄTECZNY KONCERT

28/12/24 18:00 SŁUPSK
KOŚCIÓŁ ŚWIĘTEGO KRZYŻA

Justyna Bryzgalska - śpiew biały
Orkiestra Kameralna
Chór Kameralny
Zbigniew Gach - organy

Bilety w cenie 70 zł do nabycia:

- koncertybelcanto@gmail.com
- 663 355 232 (kontakt SMS)
- na stronie organizatora

PRENUMERATA 2025

Jak zamówić prenumeratę papierową:

- przez internet: www.ksiegarnia.augustana.pl
- wpłacając na konto:
Wydawnictwo Augustana,
43-300 Bielsko-Biała, pl. ks. M. Lutra 3
ING Bank Śląski S.A. w Katowicach,
I Oddział Bielsko-Biała
PL 98 1050 1070 1000 0090 6451 2354
Swift: INGBPLPW
- wpłacając w swojej parafii, gdzie będzie się odbierać każdy numer

Prenumerata cyfrowa

- nielimitowany dostęp online do wszystkich treści na www.zwiastun.pl
- numery „Zwiastuna Ewangelickiego” w PDF
- roczny dostęp **170 zł**
półroczny dostęp **85 zł**

Więcej szczegółów:
www.ksiegarnia.augustana.pl
tel. 33 815 04 31

Prenumerata papierowa

- **do domu przez Poczte Polska**
roczna – 330 zł, półroczna – 165 zł
- **w parafii** (od 3 egz.)
roczna – 230 zł, półroczna – 115 zł

Prenumerata parafialna od dowolnego miesiąca

od lutego	210,80	od lipca	115,00
od marca	191,60	od sierpnia	95,80
od kwietnia	172,40	od września	76,60
od maja	153,30	od października	57,40
od czerwca	134,00	od listopada	38,30

Cena detaliczna w 2025 r.

- wydanie papierowe **15,00**
- pdf **10,00**

Prenumerata zagraniczna: 120 € Europa

Zachęcamy do:

prenumeraty *Zwiastuna Ewangelickiego*

Wpłaty w Parafii 230 zł za cały rok

oraz

nabywania

Kalendarza Ewangelickiego 2025

cena 42 zł

Z Biblią na co dzień

cena 28 zł

Zachowuj to, co dobre
z Biblią na co dzień 2025

ZAPLANOWANE WYDARZENIA

DATA	GODZ.	WYDARZENIE	MIEJSCE
od 1.12		Kiermasz Adwentowy (w niedziele)	kościół
5.12	17.00	Rada Parafialna	SCDiD
6.12	17.15	Spotkanie Kościoł i Ewangelia	SCDiD
6.12	19.00	Rodzinne wyjście do Teatru	Nowy Teatr
7.12	9.30/ 11.30	Spotkanie Kobiety w Akcji/ Spotkanie muzyczne	SCDiD
8.12	12.30	Adwentówka Lębork	Lębork
14.12	9.30/ 11.30	Spotkanie Kobiety w Akcji/ Spotkanie muzyczne	SCDiD
14.12	17.00	Adwentówka parafialna Słupsk	SCDiD
24.12	16.00	Nabożeństwo i gwiazdka dla dzieci	kościół
28.12	18.00	Koncert kolęd (str. 23 IP)	kościół
06.01	17.00	Wieczór epifanijny z jasełkami	kościół

KALENDARZ I WYKAZ OFIAR OGÓLNOKOŚCIELNYCH

1. Fundusz Socjalny (sty.): 165,00 zł
2. Fundusz Stypendialny (luty): 337,00 zł
3. Diakonia Polska (1. n. pas.): 298,00 zł
4. Fundusz Bratniej Pomocy im Gustawa Adolfa: 3230,00 zł
5. Skarbonka Diakonijna: 982,10 zł
6. Ofiara żniwna na Domy Opieki: 342,90 zł
7. Fundusz Ewangelizacyjno-Misyjny: 460,00 zł
8. ofiara na diasporę: 591,00 zł
9. ofiara na powodzian: 2316,80

**PRZYKŁADOWE, MINIMALNE KWOTY SKŁADKI PARAFIAL-
NEJ W ZALEŻNOŚCI OD DOCHODU DANEJ OSOBY**

Dochód miesięczny	Składka miesięczna	Składka roczna
1 000,00 zł	10,00 zł	120,00 zł
1 300,00 zł	13,00 zł	156,00 zł
1 600,00 zł	16,00 zł	192,00 zł
2 000,00 zł	20,00 zł	240,00 zł
2 500,00 zł	25,00 zł	300,00 zł
3 000,00 zł	30,00 zł	360,00 zł
3 500,00 zł	35,00 zł	420,00 zł
4 000,00 zł	40,00 zł	480,00 zł
4 500,00 zł	45,00 zł	540,00 zł
5 000,00 zł	50,00 zł	600,00 zł
5 500,00 zł	55,00 zł	660,00 zł
6 000,00 zł	60,00 zł	720,00 zł
6 500,00 zł	65,00 zł	780,00 zł
7 000,00 zł	70,00 zł	840,00 zł
10 000,00 zł	100,00 zł	1 200,00 zł
12 000,00 zł	120,00 zł	1440,00 zł
15 000,00 zł	150,00 zł	1800,00 zł
17 000,00 zł	170,00 zł	2040,00 zł
20 000,00 zł	200,00 zł	2400,00 zł

SERDECZNIE DZIĘKUJEMY ZA WSZELKIE DAROWIZNY ZŁOŻONE NA RZECZ PARAFII! ZACHĘCAMY DO REGULARNEGO OPŁACANIA SKŁADKI KOŚCIELNEJ

Składkę można opłacać w kancelarii parafialnej lub przelewać na konto parafialne z dopiskiem darowizna - składka kościelna rok imię i nazwisko (pozwoli to na odliczenie wpłaconej kwoty od podatku):

25160014621816836860000001

Dla innych darowizn obowiązują te same konta. Poniżej przedstawiamy wyciąg z regulaminu parafialnego dotyczący zasad opłacania składek kościelnych. Jednocześnie przypominamy, że pełnoprawny udział np. w wyborach do rady parafialnej lub jakichkolwiek głosowaniach podczas zgromadzeń parafialnych mają osoby, które znajdują się na liście parafialnej, czyli są członkami parafii pod względem formalnym, na co składa się również opłacenie składki kościelnej. Zachęcamy państwa do cyklicznych wpłat, które można realizować np. przez stałe, miesięczne zlecenia bankowe, rozkładając roczną należność na 12 mniejszych kwot (np. w przypadku, gdy miesięczne wynagrodzenie wynosi 2400 netto, to roczna składka kościelna wynosi 288 zł. Kwotę dzielimy przez 12, co daje nam miesięcznie 24 zł. W swoim banku dokonujemy zlecenia miesięcznej dyspozycji kwoty w wysokości 24 zł na konto bankowe parafii).

SKŁADKA KOŚCIELNA - Regulamin Parafialny Kościoła Ewangelicko - Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej ZASADY OGÓLNE

§ 7

1. Każdy członek Parafii, który został konfirmowany i ukończył 18 lat, zobowiązany jest do płacenia składek parafialnych. Składki te powinny wynosić **co najmniej 1%** jego dochodu.

2. W uzasadnionych przypadkach Rada Parafialna może zwolnić od tego obowiązku pojedynczych parafian bądź też określone grupy społeczne np. uczniów, studentów, bezrobotnych, czy też rodziny przeżywające okresowe trudności finansowe. W uchwale dotyczącej zwolnienia powinien być określony czas trwania tego zwolnienia.

PLAN NABOŻEŃSTW NA GRUDZIEŃ 2024/STYCZEŃ 2025

DZIEŃ	SŁUPSK D	SŁUPSK PL	ŁĘBORK
01.12 1. n. adwentu		10.30 	
08.12 2. n. adwentu		10.30 	12.30
14.12 sobota	15.00 		
15.12 3. n. adwentu		10.30 	
22.12 4. n. adwentu		10.30 	8.30
24.12 Wigilia Bożego Narodzenia		16.00	
25.12 Boże Narodzenie		10.30 	8.30
29.12 1. po Bożym Narodzeniu		10.30 	
01.01.2025 Nowy Rok		17.00	
05.01 2. po Bożym Narodzeniu		10.30 	
06.01 Święto Epifanii		17.00	
12.01 1. po Epifanii		10.30 	8.30
19.01 2. po Epifanii		10.30 	
26.01 3. po Epifanii		10.30 	8.30